

سخن سردبیر

بی‌تردید آموزه‌های وحیانی در اصلاح اندیشه‌ها، تهذیب دل‌ها، تربیت نیروهای متعهد، کاهش رفتارهای انحرافی، نهادینه‌سازی سبک زندگی عقلایی در نظام رفتاری فردی و سازمانی؛ نقش بسیار تأثیرگذار و تعیین‌کننده دارد. مطالعات میراث پیشینیان و یافته‌های پژوهشگران حاکی از شکوفایی علم در قرون سوم تا ششم هجری به یمن آموزه‌های اسلامی است و این نشانه‌ی پیوند عمیق علم و دین در آن دوره بوده و به نظر می‌رسد هیچ نقضی بر این مدعا نیست؛ جز آن‌که اگر منازعات نص‌گرایان و عقل‌گرایان در قرن دوم هجری مصداق نزاع علم و دین تلقی گردد؛ اما چنین نزاعی نیز جدال علم و دین به حساب نمی‌آید، بلکه منازعه دو جزء از دین است. به‌هرروی نخستین تعارض بین دیدگاه دینی مسیحیت و نظریات علمی در ۱۶۱۶ میلادی رخ‌نمود که در نهایت ردّ ماجرای کتاب کپرنیک و موضوع ثبات زمین و گردش خورشید توسط گالیله، منجر به محاکمه و محکومیت او شد و در پرتوی آن، تعارض علم و دین در غرب با ظهور نظریه تکامل داروین، بیشتر بروز کرد که برونداد آن ایجاد تزلزل در اندیشه‌های ثبات‌صُور زیستی، حکمت‌صُنع و اشرف مخلوقات بودن انسان، تدبیر الهی جهان، تجرّد روح و قداست دین شد که نسبی‌گرایی و تطوّر و تکامل تاریخی هرآن چه ثابت فرض شده بود را در پی داشت.

لازم به یادآوری است که در دنیای اسلام، هرگز تعارض علم و دین مانند غرب در حوزه علوم تجربی رخ‌نموده و این مسئله بیشتر در حوزه‌ی علوم انسانی و با جهت‌گیری‌های نص‌گرایان، علیه عقل‌گرایان و شیوه تفکر عقلی و فلسفی بروز یافته است. به‌عنوان نمونه آنچه ابو حامد غزالی در «تهافت الفلاسفه» بر ضد فلسفه نگاشت و اشاعره و اخباری‌ها نیز

به کمک او در نقد و نقض تفکر عقلی شتافته‌اند، مربوط به حوزه‌ی علوم انسانی است نه تجربی. غرض اینکه در جهان اسلام طرح بحث تعارض علم و دین و مخالفت جریان‌های فکری با علوم جدید، بیشتر در حوزه‌ی علوم انسانی مطرح بوده و هست و به نظر می‌رسد با وجود کارهای علمی نسبتاً خوبی که سامان رسیده ولی بازهم در این حوزه در مقایسه با سایر حوزه‌ها پژوهش‌های بایسته اندک است. با عنایت به این امر در این شماره از مجله مقالاتی برای نشر انتخاب شد که به تبیین رابطه‌ی قرآن کریم و علوم انسانی مبتنی بر درک رابطه‌ی علم و دین پرداخته‌اند. اساسی‌ترین دلیل این گزینش آن است که بدون روشن‌سازی نسبت علم و دین، ارائه‌ی هر نوع طرح و تبیین و به تحلیل گرفتن تفاوت‌های ارزشی و غیر ارزشی، تناسب‌ها و عدم تناسب‌ها، نزاع‌ها و تمایزها، واقع‌گرایی، توصیه‌گرایی و بیان معیارهای نشان دهنده‌ی اتحادها، تباین‌ها، تعادل‌ها، نیازمندی‌های علم به دین، معناداری گزاره‌های وحیانی و مرجعیت قرآن برای تولید علم و فهم مطلوب اهداف انبیاء، فرستادن پیام‌ها و کتاب‌های آسمانی، به صورت دقیق ناممکن یا بسیار دشوار است. از این رو از میان مقالات دریافتی، پژوهش‌های به نشر رسید که به مباحث و مسائل مرتبط با اهمیت درک مفاهیم ماهوی و منطقی موضوعات و مسائلی پیرامون استحکام نظام خانواده، سبک زندگی عقلانی، نگرش وحی به دانش شیمی، بررسی مؤلفه‌های مدیریتی، فهم زبان قرآن و مبانی نظام سیاسی مطلوب از منظر قرآن کریم به شکل بایسته‌تر پرداخته شده است.

علی آقا صفری

۱۴۰۰/۵/۲۰